

Essay Paustovski en de Krim

11 juni 2016: figuranten spelen in het noorden van de Krim een slag tegen de Duitse bezetters na uit de Tweede Wereldoorlog (die in Rusland de Grote Vaderlandse Oorlog heet). 'Waarmee begint het Vaderland?', was het motto van deze Russisch-patriottische manifestatie.

FOTO'S ALEXANDR POLEGENKO/SPUTNIK/HH

De Krim is van ons

Sovjetschrijver Konstantin Paustovski beschreef in 1944 de herovering van de Krim op de nazi's. Dit - net vertaalde - verslag roept associaties op met Ruslands 'bevrijding' van de Krim in 2014. Toch is er een verschil.

FLEUR DE WEERD

Het is inmiddels bijna tweeënhalp jaar geleden dat de Krim door Rusland werd geannexeerd. En toch staat het nog op muren in Kiev gespoten, op zowel Russische als op Oekraïense propagandaposters gedrukt en duikt het op op twitertijdlijnen van jongeren uit zowel Moskou als Lviv: *Krim nasj*. De Krim is van ons.

Met zulke woorden wordt niet over de Oost-Oekraïense regio's Donetsk en Loegansk gesproken. Dit duidt op een verschil. De band die Oekraïne en Rusland met de Krim hebben is emotioneler. En de strijd om het schiereiland, die tegenwoordig vooral in woord gevoerd wordt, gaat niet om wat de inwoners ervan willen. Het is een strijd om herinneringen tussen Oekraïne en Rusland.

Als Oekraïners en Russen over de Krim spreken, dan herinneren ze zich vakanties uit hun jeugd, waarin ze kampeerden op een van die betonnen platen aan de Zwarte Zee en voor de eerste keer Kip Kiev in een restaurant aten. Ze hebben een foto voor de geest van hun ouders die er op huwelijksreis gingen, vader met die vreemde Sovjetzwembroek naast een plastic palmboom. Of meer recent: ze herinneren zich de wilde nachten op dancefestival Kazantip.

Zelfs als ze er nooit zijn geweest, hebben ze er een beeld bij omdat zo veel grote schrijvers erover schreven: Tolstoj, Tsjechov en Boelgakov.

Die gemeenschappelijke herinneringen worden tegenwoordig uit elkaar getrokken. De Russen vinden dat zij de enige en rechtmatige erfgenaam zijn van de Sovjet-Unie en alles wat daarbij hoort. Je ziet dit onder andere aan een opleving van het vereren van Stalin.

Oekraïne zet zich juist af tegen alles wat tsaristisch en Sovjet is. Leninbeelden sneuvelen, mozaïeken worden weggehaald en de hipsters in Kiev doen hun best zoveel mogelijk Oekraïens te spreken, zelfs als ze van huis uit het Russisch mee hebben gekregen: dat geldt nu als de taal van de bezetter.

Deze boedelscheiding van herinneringen te-

kent zich ook af in de manier waarop de meeste Oekraïners hun claim op de Krim rechtvaardigen: het is hun land omdat het de historische grond is van de islamitische minderheid der Krim-Tataren, die ooit onder Stalin werden gedeporteerd. Een minderheid die er tot het conflict eigenlijk niet toe deed voor Kiev.

Het uiteentrekken van herinneringen zie je ook terug in de manier waarop er gekeken wordt naar de schrijver Konstantin Paustovski.

Zijn verhaal '1944' dat we hiernaast afdrucken, maakt deel uit van de niet eerder in het Nederlands verschenen bundel 'Goudzand' en biedt een inkijkje in de Sovjet-blik op de Krim.

Het verhaal speelt zich af aan het einde van de Tweede Wereldoorlog. De Krim is dan drie jaar in handen geweest van de Duitsers en de Roemenen. Paustovski bejubelt in het verhaal de terugkeer van het schiereiland in de moederschoot van de Sovjet-Unie, waar het thuis hoort.

De emotie die daarbij vrijkomt doet denken aan de euforie onder de Russische bevolking toen de Krim weer Russisch werd in 2014. Groepen jongeren gingen op vakantie naar de Krim - terwijl ze al zomers lang liever naar ►

Fleur de Weerd (1985) is journalist, onder meer voor *Trouw*. Ze won deze maand de Bob den Uyl Prijs voor haar boek over Oekraïne, 'Het land dat maar niet wil lukken'.

Maandag verschijnt nog niet eerder vertaald werk van Paustovski, waaronder het hieronder afgedrukte verhaal '12 april 1944'. In de Balie in Amsterdam wordt de bundel maandagmiddag gepresenteerd met film en interviews. Info: www.debalie.nl. Konstantin Paustovski 'Goudzand Verhalen, dagboeken en brieven' Uitgeverij Van Oorschot, 672 blz, € 34,99

Turkije gingen – om er een vreugdedansje te doen. En Poetin schoot omhoog in de peilingen.

Schrijver Konstantin Paustovski is een interessante figuur. Hij werd geboren in Moskou, maar hij had een Oekraïense vader en groeide in Oekraïne op. Dit zie je ook in zijn verhalen, die spelen zich voor een groot deel in Oekraïne af. En toch is hij nauwelijks bekend in het huidige Oekraïne. Sterker nog: de meeste Oekraïners kennen zijn naam niet eens.

Ook dit heeft met het verdelen van herinneringen te maken. Paustovski schreef immers: "Terwijl wat ik hier aantref – al dat 'Oekraïense' (...) al het sluwe, trage, kwade, afgezonderde – mij zo organisch, welhaast walgelijk vreemd is, ook al is mijn vader van Klein-Russische (= Oekraïense, red) afkomst. Ik ben in Moskou geboren en in de Heilige-Georgiuskerk gedoopt. Daarmee heeft Moskou mijn Oekraïens bloed omgevormd en er de oudheid en stevige frisheid van de Russische aarde aan meegegeven."

Zie je wel, zullen de Oekraïners zeggen, hij is niet van ons'. Hij is van de Russen.

Maar daarmee gaan ze wel aan iets voorbij. In de toenmalige Sovjetdeelrepubliek Oekraïne waren er maar weinig trotse Oekraïners, behalve een paar nationalisten in West-Oekraïne.

Veel Oekraïners zagen in de jaren negentig

de val van de Sovjet-Unie niet aankomen en deden er nog jaren over voordat ze zich Oekraïner gingen noemen. Dat voelde raar, ze voelden zich nog Sovjetburger en hadden geen idee wat Oekraïne precies was. Er was een gewapend conflict met Rusland voor nodig voordat ze met trots de blauw-gele vlag uithingen.

De leuze *krim nasj* van Paustovski doet misschien denken aan die van de Russen van nu, maar je kunt hun betekenis niet gelijkstellen. Zijn werk was Sovjet, en Sovjet is niet hetzelfde als Russisch.

Wat als Konstantin Paustovski nu had geleefd? De Sovjetschrijver Paustovski was ook maar een kind van zijn tijd. Misschien dat de hedendaagse Paustovski zich was gaan verdiepen in de familiegeschiedenis van zijn vader, de Oekraïense kozak?

In Kiev ontmoette ik anderhalf jaar geleden een student die het mooi verwoordde. Ik vroeg hem of het waar was wat in de Russische krant stond: dat Oekraïne Sovjettradities inruilde voor Amerikaanse omdat het zo graag bij het Westen wil horen. Hij keek me boos aan. "Ben je gek geworden? Rusland heeft niet het recht om de gehele Slavische geschiedenis te claimen. Het is denigrerend om daarin mee te gaan. Mooie herinneringen moet je koesteren, ook al deel je ze met je vijand." ■

Konstantin Paustovski

De Russische schrijver Paustovski (1892-1968) schreef korte verhalen en later romans. Deze chroniqueur van het 20ste-eeuwse Rusland werkte ook als (oorlogs-)verslaggever voor onder meer de partijkrant *Pravda*. Paustovski nam het tijdens het Stalintijdperk op voor verdrukte collega-schrijvers. In Nederland werd hij vooral bekend van zijn autobiografie 'Geschiedenis van een leven'.

FOTO'S ALEXANDR POLEGENKO/SPUTNIK/HH

12 april 1944

Ons leger is de Krim binnengetrokken. Dzjankoj is ingenomen. Kertsj is ingenomen. De lage sterrenhemel van Tauris vlamt in deze dagen alweer boven de hoofden van onze soldaten. Deze hemel begroette ons noorderlingen altijd zodra wij Tsjongar en Sivasj voorbij waren en deed in de buurt van Dzjankoj je hart kloppen van blijdschap bij het besef dat binnen enkele uren een luisterrijke mengeling van blauwe baaien, schepen, portieken van gele steen, bloeiende amandelbomen aan je voorbijtrekken zou en de geliefde Zwarte Zee, een van de allermooiste zeeën ter wereld, je in de ogen zou blinken.

Wij hebben altijd geweten dat de Krim, vertrap door de laarzen van Duitse soldaten en vernield, opnieuw onze bodem zou worden. Wij wisten dat wij hem zouden bevrijden. In de luisterrijke parken waar wij elke boom, elke bocht in de weg koesterden, zaten Duitsers te kakelen. Het heroïsche Sebastopol was door toedoen van de Duitsers gereduceerd tot bergen verbrijzelde dakpannen.

De Duitsers hadden de heilige grond van de Krim bezoedeld. Maar wij wisten dat wij de Krim zouden bevrijden, onze Krim waar steile kapen in een blauwe blikkering verzinken en de zee afgevallen bladeren aan hun voet drapeert. Die Krim waar ieder van ons graag even de tijd wil stilzetten om het gevoel dat je in je

jonge jaren had niet kwijt te raken. Waar het leven, zoals de morgenstond aan zee, weer verfrissend zal zijn en zich zo ver zal ontwikkelen dat de contouren van een gouden eeuw duidelijk zichtbaar worden. De Krim is voor ons altijd tot aan de laatste wegsteen toe omgeven met herinneringen. Poesjkin woonde hier, in Goerzoef. Over de Krim schreef hij de geniale versregel: 'Vliegende wolkenketens vervagen in een ver verschiet.'

Op de Krim schreef Lev Tolstoj zijn eerste verhalen over een heel bijzondere Russische soldaat. Bij de verdediging van de Krim hebben de grote 'matrozenadmiraals' Nachimov en Kornilov het leven gelaten. Op de Krim begon de opstand op de Potjomkin, op de Krim streed luitenant Schmidt en schreef Tsjechov in zijn witte huis in het dorp Aoetka wonderschone verhalen. Het Rode Leger veroverde Perekop. Duizenden vissers, matrozen en boeren, opgegroeid op de bodem van de Krim, schonken hun land en de cultuur ervan veel overwinningen, vrijheidsliefde en vrolijk bijeenzijn. Je ziet zo'n onverhoedse betovering dat je er maar een keer hoeft te zijn geweest om je leven lang liefde te koesteren voor deze stevige aarde.

Ons leger is de Krim binnengetrokken. Weldra zal heel het schiereiland, heel de schitterende zwier van zijn kusten, van Kertsj tot Sebastopol aan toe, gezuiverd zijn van de brutale en

zwarte fascistische bendes. Zware salvo's van saluutschoten zullen donderend boven onze hoofdstad klinken en in de bossen rond Moskou verdwijnen. Zij verkondigen de bevrijding van Feodosia, Soedak, Jalta, Alopka, Bala-klava, Simferopol, Sebastopol en daarmee van de hele Krim.

Wij zullen de Krim weer opbouwen. Zijn gulle aarde, door de zon verwarmd en door een bries omwaaid, zal ons daarbij helpen. De Krim zal weer met duizenden weerspiegelingen van zijn kustlichten wiegen in de nachtelijke zee, bloeien met zijn tuinen, blinken met zijn zonlicht en de geneeskrachtige geur uitademen van de wijnstok en van de krimspar.

Wij begroeten de bevrijders van de Krim. Wij zijn trots op hen. Wij benijden hen. Zij hebben als eersten de Krimse aarde betreden. Hun is de grote eer, de grote roem en de grote vreugde ten deel gevallen de lente op de Krim te mogen aanschouwen, de lente van de bevrijding gedurende zo'n nevelige en frisse Krimse aprilmaand wanneer de hele Krim in bloei staat en iedere minuut miljarden bladeren, jonge scheuten en bloeiende bloemkronen uitkomen. En voor deze lenteweelde op de bevrijde aarde nemen de strijders wanneer ze bij de Zwarte Zee komen, en deze aanschouwen, onwillekeurig hun helm af en welt er een kreet in hen op: 'Een gezegende streek! Nu is deze voorgoed van ons!'